

LAND

MICHIEL LÖFFLER

WEG

roman

M
marmor

Michiel Löffler

LAND WEG

1

‘Ik ga’, zegt zijn broer.

Hij kijkt op. De ruimte is halfdonker. Een zonnestraal valt door een kier naast de grote houten deur en stofjes dansen in het rond.

‘Mm’, zegt hij. Hij pakt een aardappel van de hoop en breekt de uitlopers ervan af. Dan legt hij hem in een kist. Hij pakt nog een aardappel, bekijkt hem van alle kanten, laat hem dan zien aan zijn broer. Die knikt. Hij laat de uitlopers zitten en legt hem in een andere kist.

‘Wanneer?’ vraagt hij.

Zijn broer haalt zijn schouders op en pakt ook een aardappel.

‘Vandaag, denk ik.’ Zijn broer ruikt aan de aardappel, trekt een vies gezicht en gooit hem achter zich neer.

Hij heeft het altijd geweten, eens zou één van tweeën gaan. Hij had het ook kunnen zijn, had zelfs weleens op het punt gestaan, maar dat was vele jaren terug. Bijna had hij toen *ik ga* gezegd, maar uiteindelijk was hij zwijgend opgestaan en naar buiten gelopen. De hele dag had hij door het bos gelopen. Eigenlijk kwam hij nooit zomaar in het bos, maar die zomerdag wel.

Hij pakt opnieuw een aardappel en houdt hem in het licht van de zonnestraal. De schil is gaaf, alleen een beetje rim-pelig, als de huid van een oude vrouw, en vaal van het lange wachten, maar geen korstjes of schurftachtige schilfertjes. Op een paar plekken beginnen de ogen te groeien, en daar waar de spruit de schil verlaat vormen zich frisse worteltjes. Hij wil hem zijn broer laten zien maar beseft dat dat geen zin meer heeft, en legt hem in de kist met pootgoed.

Uiteindelijk was hij naar Elsa toe gegaan en had hulpe-loos zijn schouders opgehaald. ‘Sorry’, had hij gezegd. Of had hij niets gezegd? Had ze het woordeloos begrepen? Ze had gehuild, gelooft hij, maar hij weet het niet meer goed. Hij had zich omgedraaid en was naar huis gegaan. Elsa was niet lang daarna vertrokken. Hij had haar niet meer terug gezien.

‘Ik...’

‘Wat?’ vraagt zijn broer.

‘Niets’, zegt hij. Hij wilde voorstellen ook wat Charlottes te poten maar ook dat is overbodig.

Ze zwijgen en pakken een voor een de aardappelen van de hoop. Het zijn er veel, de oogst was goed verleden jaar. Te goed misschien, er zijn veel aardappelen over.

Zijn broer lijkt zijn gedachten te raden.

‘Misschien moeten we...’ zegt zijn broer.

Nu vallen de zonnestralen precies op de aardappelhoop. De verweerde schillen lichten een beetje op, sommige rood, van de Rosa en de Desiree, andere geelbruin. Ze zouden de grote deuren open kunnen doen, dan zaten ze in de zon. Maar de wind is nog koud, de lente heeft moeite zich te installeren.

‘... moet je twee varkens nemen.’

Hij knikt.

‘Zat ik ook aan te denken’, zegt hij dan.

‘Maar niet dezelfde als vorig jaar’, zegt zijn broer. ‘Die had veel te veel vet.’

Ze was mooi, die van verleden jaar, bruin als een ree, met schrandere ogen en lange wimpers, zo mooi dat het haast pijn deed haar te slachten. Maar inderdaad aan de vette kant, het spek had slechts een dun laagje vlees en bij het uitbraden bleef er weinig over.

‘En een harde schedel’, zegt hij.

Ze lachen.

Het was de bedoeling geweest het varken door een slag met een moker te verdoven, zijn broer had uitgehaald, maar het varken was alleen even door de poten gezakt en was toen weer opgestaan. Uiteindelijk hadden ze het dier moeten neerschieten.

Hij gaat een beetje verzitten, zijn spieren beginnen pijn te doen. Dan pakt hij weer een aardappel van de hoop. Hij breekt de uitlopers weg, draait hem tussen zijn vingers, om hem een laatste keer te controleren en legt hem dan in de kist.

De berg lijkt nog even hoog als toen ze begonnen.

2

Zijn broer staat voor de deur. Ze hebben de aardappelen gesorteerd en nu is zijn broer klaar om te gaan.

‘Moet je niets meenemen?’ vraagt hij.

Zijn broer haalt zijn schouders op en kijkt hem aan, de blik is een beetje dof.

‘Wat?’ vraagt zijn broer uiteindelijk.

‘Ik weet niet...’ zegt hij, ‘... je kunt toch niet zonder...’

Ze staan samen buiten en het ogenblik duurt eindeloos. Er schuift een wolkje voor de zon, meteen is het frisser. Als de zon terug is voel je gelijk de warmte weer. De straat is stil.

Zijn broer neemt een besluit en gaat het huis weer in. Hij loopt de grote keuken in, opent de la, de servieskast, de klep van het bureau, rommelt wat in papieren, pakt niets, doet alles weer dicht.

Vragend kijkt zijn broer hem aan. ‘Het koffertje?’

Zijn broer houdt het hoofd een beetje scheef.

‘En jij dan?’ vraagt zijn broer.

Nu is het zijn beurt zijn schouders op te halen.

Hij zegt: ‘Ik red me wel.’

Samen lopen ze de trap op en gaan de slaapkamer in. Middenin staat een tweepersoonsbed, bedekt met een laag stof. Aan beide kanten staat een stoel, op een tafeltje een

lamp. Aan de muur hangt een schilderij. Verder is de kamer leeg, op een linnenkast na. Achter de rechterdeur hangen bovenaan de kleren van ma. Onderaan liggen schorten en hoofddoeken op een stapeltje. Achter de linkerdeur hingen de pakken van pa maar daar is het nu leeg. Beide broers hebben ongeveer het postuur dat hun vader had en het zou zonde zijn geweest de kleren te laten liggen verstoffen.

Zijn broer pakt een stoel, zet hem naast de kast en klimt erop. Zo kan hij op de kast kijken, en hij trekt een koffertje van de kast. Hij gaat met zijn vingers over het leer, tekent een letter in het stof, veegt dan resoluut de letter weg en blaast over de koffer. Stofjes dwarrelen door de lucht. Met zijn mouw poetst hij de laatste restjes weg, het leer glanst lichtjes op. Dan stapt hij van de stoel. Hij zet hij het koffertje recht op bed en ontdoet ook de zijkanten van het stof. De stiksels zijn nog goed, moeder had het leer ieder jaar in het vet gezet. Ook de rits doet het nog, alleen de gespen zijn een beetje verroest. Voorzichtig opent hij de rits en slaat de klep omhoog om te kijken of alles er nog is. Twee pyjama's, een ochtendjas, een handdoek en washand, een tandenborstel, kam en nagelgarnituur.

Het koffertje is compleet.

Hij staat aan het voeteneinde van het bed, zijn broer aan de zijkant, daar waar moeder sliep. Ze denken aan hetzelfde, daar is geen twijfel over mogelijk. De laatste keer dat het koffertje het huis uit is geweest was met moeder. Alleen het koffertje was teruggekeerd.

Zijn broer pakt het koffertje op en zegt: 'Mijn kistje'.

'Ja, je kistje, dat is een goed idee.'

Zijn broer verdwijnt zijn slaapkamer in en hij blijft wachten op de gang. Hij hoort geschuifel van stoelen, en zelfs het

schuiven van de kast en het kraken van de vloer. Uiteindelijk keert zijn broer terug.

‘Alles?’ vraagt hij aan zijn broer.

‘Alles,’ zegt die, ‘alles, want ik ga.’

Hij knikt.

‘Dan ga ik maar,’ zegt zijn broer.

‘Je pet,’ zegt hij, ‘en jas.’

Zwijgend pakt zijn broer zijn pet en jas, loopt naar de deur en gaat naar buiten.

Zelf loopt hij naar de keuken en zet water op het vuur.

Dan bedenkt hij zich, hij pakt de ketel, loopt naar het aanrecht, gooit de ketel halfleeg en zet hem dan weer op.

3

Zo'n niets-dag.

Geen regen, een beetje zon, een beetje wolken, niet warm, niet koud, bijna geen wind. De weilanden zijn nog geel van de strenge vorst maar een zweem van groen verraad dat de lente niet ver is. Afstekend tegen de grauwe bomen is aan de bosrand het wit van de eerste bloeiende sleepruim te zien.

Het is niet moeilijk om te lopen, je tilt je voet op en zet die voor de ander, de rest gaat dan vanzelf. Hij verwondert zich hoe gemakkelijk het gaat, hoe vanzelfsprekend je vooruitkomt. Als je maar één ding in de gaten houdt, de ene voet voor de ander, dan komt de mens vooruit. Hij is bijna bij het bos als hij voor de eerste keer zijn voet niet voor maar naast de ander zet, hij staat stil. Iets in hem dwingt hem zich om te draaien, hij doet het zonder haast. Zijn blik glijdt over het landschap, de velden, de bosschages die hij zo goed kent. Daar liggen hun akkers, daar een veld met zo veel stenen dat het ploegen altijd moeilijk is, daaronder, richting beek, liggen de hooilanden die moerassig zijn; ze worden het laatst gemaaid, als de lente al in de zomer overgaat. Dan staat de spirea wit te bloeien en het hooi ruikt er zoetig door. Richting dorp staan grijs een paar oude pruimenbomen op

de zon te wachten; nog even en ze zullen een zee van bloesem zijn. Vroeger waren het er veel, rij na rij. Hij hoeft zijn ogen maar te sluiten en hij zit weer onder de bomen. Moeder heeft een laken uitgespreid en vader aan de boom geschud. Als hagelstenen zijn de rijpe pruimen gevallen en nu is het hun taak ze op te rapen en ze in het vat te doen.

Zijn ogen zijn gericht op het vertrekpunt, op de plek waar hij vandaan komt. De kerktoren steekt grauw in de lichtgrijze hemel, rode daakjes liggen tegen elkaar geleund, rook stijgt op en versmelt met de wolken. Hij ziet geen mensen, geen auto's, geen trekkers, maar hij voelt dat zijn broer voor de schuurdeur staat en naar de bosrand kijkt. Hij wil zwaaien, het lukt hem niet: zijn hand en arm zijn te zwaar. Dan wil hij bijna zijn ene voet voor de ander zetten, maar net op tijd beseft hij dat dat niet de bedoeling is. Hij draait verder, tot hij in de uitgangspositie teruggekomen is, dan houdt hij stil. Zijn handen zijn weer lichter nu, hij pakt een zakdoek en wist zijn voorhoofd af. Dan zet hij de ene voet voor de ander, en verbaast zich over het gemak waarmee dat gaat.

4

Als hij in het bos loopt rijdt een trekker hem tegemoet.

Natuurlijk houdt de trekker aan.

‘Pech?’ vraagt de buurman en hij werpt een blik op het koffertje.

Hij haalt zijn schouders op en draait zijn palmen naar boven. Tegelijkertijd trekt hij zijn wenkbrauwen op als teken van hulpeloosheid. Dan is het een tijdje stil.

‘Nee,’ zegt hij uiteindelijk als de stilte te ongemakkelijk wordt, ‘nee, ik ben op weg.’

De buurman knikt. Ieder leeft zijn eigen leven, dat gaat een ander verder niets aan.

‘Zal ik je een stukje brengen?’ vraagt de buurman.

‘Ach nee,’ zegt hij, ‘het gaat wel zo.’

Weer is het een tijdje stil, het gesprek vlot niet vandaag.

‘Gaat het nog regenen?’ vraagt hij.

Nu is het de buurman die zijn schouders ophaalt.

‘Ze zeggen van wel, maar ik weet het niet. Voor mij is het te koud voor regen.’

‘Ja,’ zegt hij, ‘maar ’t zou niet slecht zijn, er is niet veel gevallen de laatste tijd.’

‘Laat het nog maar even droog zijn,’ zegt de buurman, ‘dan kan ik het land nog op.’ Met zijn hoofd knikt hij rich-

ting voorlader. Tussen de tanden hangen resten van wilde roos en sleepruim.

‘Een haag geruimd?’ vraagt hij.

De buurman geeft een knipoog. Eigenlijk mogen hagen niet zo maar weggehaald worden, maar daar trekt niemand zich iets van aan.

‘Maar te droog is ook niet goed’, zegt hij dan.

‘Nee’, zegt de buurman. ‘Weet je nog, 1977, of was het 78?’

‘77’, zegt hij, ‘het jaar dat mijn moeder stierf.’

‘Is Anna al zo lang dood?’

Hij knikt.

‘Eerst mijn moeder, toen het droge voorjaar en toen de hele zomer regen.’

De buurman knikt. ‘Eind juli stond het gras nog op het land.’

‘Wij hadden hooi, stro en de tweede snee op één dag’, zegt hij. ‘Op één dag. Vader reed de maaidorser, mijn broer maai- de de tweede snee, en ik perste hooi dat al weken lag.’

‘Veel melk zal dat niet gegeven hebben’, zegt de buurman.

Hij schudt nee. ‘Maar ze aten het wel... als er verder niets is...’

‘Tja, je hebt van die jaren...’

‘Tja.’

Beiden kijken ze het bos in. Alsof ergens tussen de stam- men een diepere oorzaak verscholen ligt.

‘Nou, ik ga weer eens verder’, zegt de buurman. ‘Misschien nog even het aardappelveld eggen.’

‘We hebben net het pootgoed uitgezocht’, zegt hij.

‘Gaan jullie al zetten?’ vraagt de buurman.

‘We... ik... Ik ben op weg.’

‘O ja’, zegt de buurman. Het is zijn zaak verder niet.

‘Nou dan, eh... tot ziens.’

‘Ja,’ zegt hij, ‘tot ziens.’

De trekker rijdt door. Hij kijkt hem nog lang na. Dan draait hij zich om, zet zijn ene voor de andere voet.

De onderkant van zijn voeten doet pijn. Het stilstaan heeft hem uit zijn ritme gebracht. Hij kan zich niet herinneren ooit zo ver gelopen te hebben. Oh ja, toch, een keer was de trekker stuk, ver weg van de boerderij. Maar dat is jaren terug. En hier, tussen de bomen... als hij hier al komt is het op de trekker, of in de auto, en heel af en toe op de fiets. Ze hebben een akker achter het bos en soms, op een mooie lentedag, pakt hij de fiets en fietst erheen. Kijken hoe de tarwe staat.

Achter de dode boom naar links. Hij hoort het zijn vader zeggen. Hij gaat hout halen in het bos. Voor het eerst mag hij alleen, niemand erbij, met de kar. *Achter de dode boom naar links, en dan een grote bocht, niet te scherp, anders belanden de wielen in de poel.*

Hoeveel jaren terug? Hij zucht, loopt langs de kale stam vol met gaten en kleine gaatjes. Het hout glinstert van het vocht.

Een voet voor een andere. En ook aan een bos komt een eind. Het wordt lichter. Tussen de stammen schemeren de akkers. De tarwe is nog klein, maar mooi groen, ze heeft niet veel te lijden gehad van de vorst. De oogst zal goed zijn.

Als het wat regenen wil.

5

Als hij de koeien melkt is hij voor het eerst alleen. Ontelbare malen heeft hij de vacuümpomp aangezet, de uiers schoongemaakt, de melkklauwen aan de uiers gehangen. Ontelbare malen in zijn eentje, maar nooit alleen. Zijn vader, zijn moeder, zijn broer, ergens was iemand aan het werk, er werd gehooïd, het graan moest van het land, het brandhout uit het bos gehaald, en dan molk hij de koeien in zijn eentje. Of zijn broer was weg, naar een dorpsfeest, of ziek, dan deed hij het werk in zijn eentje, maar hij was nooit alleen.

De koeien rammelen aan de kettingen, de wind draagt de geur van jong gras met zich mee, ze zijn onrustig, trappelen met hun hoeven.

Hij is juist rustig, zo rustig is hij nog nooit geweest. Zelfs het werk gaat sneller dan normaal. Soms denkt hij even aan zijn broer, een kort 'waar', een onderdrukt 'waarom' maar het werk moet gedaan, er is nog veel te doen. Met de mestvork prikt hij wat koeienvlaaien weg en legt ze in de kruiwagen. Een beetje stro achter de dieren, wat hooi ervoor, de melkfabriek is weer in gang, de dampende bekken kauwen, druppels slijm vallen uit de neus, de lange tong pakt het gras en werkt het naar binnen. Eens is hij tijdens een uitstapje over het terrein van een chemische fabriek gereden. De bus

deed er wel vijf minuten over van de ene naar de andere kant. Buizen, pijpen, vlammen, ijzeren viaducten, enorme koeltorens, stoom, gekraak. Daar moet hij vaak aan denken als hij zijn arbeid overziet.

Hij veegt zijn handen langs zijn broek.

Het werk is weer gedaan.

Buiten is het bijna donker en in de keuken is het stil.

Vroeger, maar dat is lang geleden, stond dan de koffie klaar. En brood. En worst.

Dan aten ze met zijn allen aan tafel, er werd gelachen en gepraat. Soms kwamen andere boeren langs, gewoon een praatje maken, of om een of ander zaakje te doen, en kwam de fles op tafel, werd het lachen en praten steeds luider.

Hij laat het licht in de keuken nog even uit. Door het venster kijkt hij naar het vallen van de nacht. Een grote uil vliegt langs het raam, ze nestelt in de schuur. Normaal geniet hij van dit moment, de wereld valt stil.

Maar vandaag is het anders. Vanaf nu zal het altijd anders zijn.